

BALATON
BARÁT
KERT

Balaton-barát kertek

Jó hírünk van: a kertet összefügg a Balatonnal. Nem minden kert van közvetlenül a vízparton, de a Balaton környéki kertek összeköttetésben vannak a tó vízrendszerével és élővilágával. Ami a kertben történik, az a tájra és azon keresztül a tó élő rendszerére is hatással van.

Abban szeretnénk segíteni, hogy mostantól úgy műveld a kertet, hogy az a Balatonnak is jó legyen. Szempontokat szeretnénk adni az ültetéshez, építéshez, gondozáshoz, amiket figyelembe véve te is tenni tudsz a tó és a környék szépségének megóvásáért. Leírunk néhány fontos szabályt is, amiket minden kertben be kellene tartani, hogy ne veszélyeztessük a Balaton vizét és élővilágát.

A természetes élőhelyek és az azokat alkotó élőlények rengeteg olyan folyamatot tartanak fenn, melyek alapfeltételei a Balaton természetközeli állapotának és a tó fenntartható használatának. A természetes élő rendszer megváltozása, egyes fajok lokális eltűnése érzékenyebbé, sérülékenyebbé teszi a tájat a külső behatásokra, egyes esetekben hosszú késleltetés után hirtelen radikális változásokat eredményezhet. Az alga-tömegprodukciók, a fontos ökoszisztéma-szolgáltatásokat biztosító fajok (lebontók, megporzók, talajregenerálók) eltűnése alapjaiban változtatná meg a Balaton jellegét.

A tájhasználat, a felszínborítás jellege nagyon fontos szerepet játszik a vízgazdálkodásban és az élővilág alakulásában.

Vízminőség

A Balaton vízminősége elsősorban a tóba bekerülő tápanyagok mennyiségétől és összetételétől függ. A hazai természetes és természetközeli vizes élőhelyek jellemzően tápanyagban szegények (oligotrófok), ebben az állapotukban vannak ökológiai egyensúlyban. A vízbe kerülő tápanyagok (elsősorban nitrogén- és foszforvegyületek) ezt az állapotot felboríthatják, s a kialakuló tápanyagban dúsabb (eutróf vagy akár hipertróf) vízben olyan káros folyamatok indulnak be, melyek végeredményben vízvirágzást, oxigénhiányt, halpusztulást okozhatnak. A talaj lemosódása a kertekből, a burkolt felületekről közvetlenül a tóba vagy a befolyókba kerülő szennyezett víz, valamint a kertekbe, szőlőkbe kijuttatott műtrágya mind növelik a Balaton tápanyag-terhelését, ezért fontos, hogy minél kevesebb legyen a csupasz talajfelület, amin meg tud indulni a víz, különösen a lejtős területeken. A műtrágyázás és kémiai növényvédelem mellőzése is fontos a víz szennyezésének elkerülése érdekében. A csapadékvizet legjobb összegyűjteni és öntözésre használni, a (manapság egyre ritkább) felesleget a kerten belül elszikkasztani. Kerülni kell a csapadékvíz bevezetését a szennyvízhálózatba, mert ez túlterhelheti a tisztítókat, átemelőket, és így a rendszert megkerülve a szennyvíz közvetlenül a tóba is eljuthat.

Idegenhonos, inváziós növények, állatok

A Balaton környékének élővilága az emberi használat és rekreáció számára létfontosságú. A víz tisztasága, a halak táplálkozása és szaporodása, az állandó partok, az élhető mikroklima mind-mind élőlények tevékenysége által alakult ki és maradt fenn az elmúlt évezredek folyamán. Egyes olyan, más területekről származó növény- és állatfajok azonban képesek lehetnek ezt a hosszú idő alatt kialakult, stabil állapotot megzavarni, környezetüket jelentős mértékben átalakítani és más fajok életfeltételeit rontani. Több idegenhonos, agresszíven terjeszkedő özönnövény veszélyezteti jelenleg is a Balaton és környékének fajgazdag, természetes élőhelyeit. Egyes ilyen fajok kifejezetten kertekből terjedtek el és most komoly kockázatot jelentenek. Ilyen például a gyökérsarjakról rendkívül erősen terjedő orgona (*Syringa vulgaris*), amelyet dísznövényként, sövényként használnak a kertekben, de kivadulva fajgazdag gyepekben is terjeszkedik, visszaszorítva egyes őshonos, ritka és veszélyeztetett fajokat, de ide tartoznak a takarás céljából telepített bambuszok és idegenhonos nádak (pl. olasz nád) is. Az éghajlatváltozás miatt az ezzel szemben ellenálló kaktusz- és jukkafajok könnyen el tudnak terjedni a kertekből a természetes élőhelyekre. Az inváziós növények okozta károk helyreállítása már most is komoly feladat, nagyon fontos a további terjedésük megelőzése.

Élőhely- hálózat

A Balaton a régió természetes élőhelyeivel együtt egy nagy ökológiai hálózatot alkot: az élőlények mozogni tudnak a számukra megfelelő élőhelyfoltok között. Ez a rugalmasság segít megelőzni egyes fajok lokális eltűnését, következésképpen megelőzi az élő közösségek összetételében bekövetkező hirtelen változásokat: ha egy élőhelyen egy rá jellemző faj vagy csoport eltűnik, kipusztul, akkor a szomszédos hasonló élőhelyfoltokból azok vissza tudnak kerülni, így képes helyreállni az élőhely funkcionálisan.

A természetes élőhelyeken kívül a félig természetes élőhelyek, mint a kertek vagy a szőlők is fontos szerepet játszanak az ökológiai hálózatban. Egyáltalán nem mindegy a tágabban értelmezett táj élővilága szempontjából, hogy egy adott kert jó életfeltételeket nyújt, alkalmas a megtelepedésre vagy legalább az áthaladásra, vagy pedig veszélyes, kellemetlen, kerülendő terület a különböző élőlénycsoportok számára. Az állatok számára elsősorban a táplálkozó- és búvóhelyek, a növények számára pedig a megfelelő talaj-, nedvesség- és fényviszonyok határozzák meg, hogy egy adott terület számukra alkalmas vagy alkalmatlan a megtelepedésre. Ha a kertünket a természetes növény- és állatvilág számára lakhatóvá, vagy legalább átjárhatóvá tesszük, azzal hozzájárulunk a környék természetes élőhelyeinek fennmaradásához.

A Balaton környékének túlzott beépítése jelentős természet- és környezetvédelmi probléma, ami ellen azonban közvetlenül kevesen tehetnek. A természetes élőhelyek kiterjedésének csökkenését, azok feldarabolódását azonban részben ellensúlyozni lehet azzal, ha az ember által használt területeket természet-közelibb állapotban tartjuk.

Mit kell tennünk?

A Balaton-barát kert az összhangról szól, melyet az emberi igények és a természetes folyamatok között kell megtalálnunk. Szerencsénkre a környezetünkben hosszú idő alatt kialakult, jól működő kapcsolatok, folyamatok a természetközeli kertekben is zajlanak, és ezek az ember számára is jól használható, kellemes mikroklimájú, kevés gondozást igénylő, egész évben szép kertek kialakulását és fennmaradását segítik.

A legfontosabb, hogy az alábbi dolgokat feltétlenül kerüljük: új burkolt terület létrehozása (kocsibeálló, terasz, medencepart), természetes vízparti növényzet károsítása (sás, nád, gyékény, vízparti gyepek kiásása, rendszeres nyírása), idegenhonos növényfajok telepítése (bálványfa, bambusz, aranyvessző, selyemkóró), víz vagy talaj szennyezése irtószerekkel, műtrágyával.

A Balaton-barát kert számos lehetőséget és új szempontokat kínál a kert és zöldterület alakítására:

- a vízminőség védelmében esővízgyűjtés, az erózió megelőzése, az invazív fajok ellen a csupasz talajfelületek kerülése,
- az élőhelyhálózat védelmében a nagy fák és cserjék megóvása, fészekodúk, rovarhotelek, kis kerti tó kialakítása, komposztálás.

Milyen a Balaton-barát díszkert?

A Balaton körül a legtöbb kertet pihenésre, kikapcsolódásra használjuk. Ennek feltételei hagyományosan az árnyék, a gyeper, a szép és rendezett környezet, adott esetben virágokkal, dísfákkal, cserjékkel. Fontos szempont szokott még lenni a szomszédoktól való vizuális lehatárolás.

A Balaton-barát díszkert víztakarékos, nem igényel kémiai növényvédelmet vagy műtrágyázást, nincsenek benne olyan növények, amelyek elterjedve veszélyeztetnék a természetes élőhelyeket, és az élővilág számára átjárható. A jó hír az, hogy ilyen kertet ki lehet alakítani tájba illő növényfajokból, a tipikus gyeper-virágágyás-sövény elrendezéshez képest jelentősen kevesebb gondozást igénylő módon, ráadásul nagyon kellemes mikroklímával. A víztakarékos művelés két legfontosabb szempontja a csupasz, fedett (aszfalt, beton, térkő) vagy félig fedett (kavicságy, műfű) talajfelületek kerülése, és az esővíz felhasználása az öntözésre. A virágágyások többszintű kialakításával vagy mulcsozással (talajtakarással) megelőzhető a csupasz talaj és a gyomlálás is elkerülhető. Ha a kertben minimális méretűek a burkolt felületek (kerti utak, autóbeálló), azok nem melegszenek fel kellemetlenül nyáron, és nem kerül róluk szennyező anyag az élővizekbe. A tetőről lekerülő esővíz gyűjthető hordóba, vagy akár nagyobb tartályba, így nem kell ivóvízzel öntözni, ami a növényeknek is jó tesz. Ahol lehet, csepegtető öntözést kell kialakítani a permetezés, locsolás helyett - ez is automatizálható, ha kell.

A többszintű növényzet óvja a kertet a kiszáradástól is, így kevesebb vízre lesz szükség. A többszintűség megjelenhet már abban is, hogy ritkábban nyírjuk a gyepet, de igazán a fák és cserjék adják meg a kert élőhely-funkcióját. Az idős fák megőrzésével, fészekedők, denevérodók kihelyezésével otthont nyújtunk az emberi jelenlétre érzékenyebb madaraknak és repülő emlősöknek is, az élőhelyfoltok között vándorló állatok (pl. baglyok) is alkalmas pihenőhelyet találnak. Érdemes a tájra jellemző, az adottságokat jól tűrő növényeket választani, hiszen ezek kevesebb gondozást is fognak igényelni. Egyes invazív növények ültetését már jogszabályok, helyi rendeletek tiltják, de a folyamatosan bővülő kertészeti választék miatt nem csak a rendeletben meghatározott fajokat érdemes kerülni (lásd alább a táblázatban).

KERÜLENDŐ FAJ	FELHASZNÁLÁSA	BALATON-BARÁT ALTERNATÍVÁK
alkörmös (<i>Phytolacca esculenta</i> és <i>Ph. americana</i>)	évelő virág	ricinus (<i>Ricinus communis</i>)
amerikai ibolya (<i>Viola sororia</i>)	évelő virág	illatos ibolya (<i>Viola odorata</i>)
bambuszok, botnádak (<i>Phyllostachys</i> spp.), olasz nád (<i>Arundo donax</i>)	dísfű	nádtippán (<i>Calamagrostis acutiflora</i>) mogoró (<i>Coryllus avellana</i>)
csicsóka (<i>Helianthus tuberosus</i>)	évelő virág, haszonnövény	mályvarózsák (<i>Alcea</i> spp.), dália fajok (<i>Dahlia</i> spp.), liliomok (<i>Lilium</i> spp.)
ecetszömörce (<i>Rhus typhina</i>)	lombhullató fa	madárberkenye (<i>Sorbus aucuparia</i>), selyemakác (<i>Albizia julibrissin</i>)
fehér akác (<i>Robinia pseudoacacia</i>)	lombhullató fa	lepényfa vagy gledícsia (<i>Gleditsia triacanthos</i>), júdásfa (<i>Cercis siliquastrum</i>)
illatos nyáriorgona (<i>Buddleja davidii</i>)	virágzó cserje	gyöngyvesszőfajok (<i>Spiraea</i> spp.), jezsámen (<i>Philadelphus coronarius</i>)

KERÜLENDŐ FAJ	FELHASZNÁLÁSA	"BALATON-BARÁT" ALTERNATÍVÁK
japánfű, virágosnád (<i>Miscanthus sinensis</i>), tollbörzű (<i>Pennisetum alopecuroides</i>)	díszfű	kékperje (<i>Molinia arundinacea</i>), deres fényperje (<i>Koeleria glauca</i>), deres csenkesz (<i>Festuca glauca</i>)
kaukázusi nefelejcs (<i>Brunnera macrophylla</i>)	évelő virág	kerti nefelejcs (<i>Myosotis culta</i>)
kerti madárbirs (<i>Cotoneaster horizontalis</i>)	virágzó cserje	törpemandula (<i>Prunus tenella</i>), kékgyökér (<i>Ceratostigma plumbaginoides</i>), örökzöld orbáncfű (<i>Hypericum calycinum</i>)
közönséges mahónia (<i>Mahonia aquifolium</i>)	virágzó cserje	korallberkenye-fajok (<i>Photinia</i> spp.), hólyagcserje-fajok (<i>Physocarpus</i> spp.), borbolyák (<i>Berberis</i> spp.)
közönséges orgona (<i>Syringa vulgaris</i>)	virágzó cserje	bangitafajok (<i>Viburnum</i> spp.), cserszömörce (<i>Cotinus coggygria</i>)
közönséges selyemkóró (<i>Asclepias syriaca</i>)	évelő virág	méhbalzsam (<i>Monarda didyma</i>), dália fajok (<i>Dahlia</i> spp.), liliomok (<i>Lilium</i> spp.)
magas kúpvirág (<i>Rudbeckia laciniata</i>), kokárdavirág (<i>Gaillardia aristata</i>)	évelő virág	margaréta (<i>Leucanthemum x superbum</i>), kasvirágfajok (<i>Echinacea</i> spp.)
Matild-nebáncsvirág (<i>Impatiens balfourii</i>)	egynyári virág	pillangóvirág (<i>Cosmos bipinnatus</i>), estike (<i>Matthiola bicornis</i>)
turkesztáni szil (<i>Ulmus pumila</i>)	sövény	fagyal (<i>Ligustrum vulgare</i>), borbolyák (<i>Berberis</i> spp.)
vadszőlők (<i>Parthenocissus</i> spp.)	kúszónövény	borostyán (<i>Hedera helix</i>)
lótusz (<i>Nelumbo nucifera</i>), vízjácint (<i>Eichhornia crassipes</i>), kagylótutaj (<i>Pistia stratiotes</i>)	úszólevelű növény	tündérrózsa (<i>Nymphaea</i>)

Külön szempont a vízparti növényzet óvása: nagyon kevés természetes vízpart van már a tó körül, holott ezek az élőhelyek nagyon fontosak a szárazföld és a nyílt víz élővilága, valamint a víz tisztasága számára is. Vízparti kerteknél semmiképpen ne károsítsuk a nádat, a magas sás- vagy gyékényállományokat, a vízparti cserjéket vagy fákat! Ahol a kert nem esik vízpartra, nagyon hasznos az egész táj élőhelyhálózata szempontjából, ha kerti tavat alakítunk ki. Ez lehet akár csak egy földbe ásott lavór, de nagyobb, állandó tó is, ami "töltőállomás" funkciójával lehetővé fogja tenni a vízhez kötődő állatok, sőt növények mozgását a tájban.

Ha ritkábban nyírjuk a gyepünket, az jobban átjárható lesz a kételtűek, hullók számára, a benne virágzó növények pedig a megporzó rovarok táplálkozását segítik.

Óvjuk a nagy, idős fákat. A nagy, idős fák nagyon sok ökológiai funkciót látnak el, és az ember számára is hasznosak, hiszen árnyékolnak, párásítanak a leveleikkel. A magas, odvas fák lehetővé teszik a szúnyogállományok szabályozásában szerepet játszó denevérek és ragadozó madarak fészkelését is. A száraz, veszélyes ágak esetleges levágása után megmaradó hosszabb csonkok lehetővé teszik az álló holtfa lebontásában aktív rovarok (pl. szarvasbogár, nagy hősincér) megmaradását a tájban.

Egy-egy fészekodú, rovarhotel vagy ágkupac olyan állatokkal gazdagíthatja kertünket, amelyek a kártevők féken tartásában vagy a megporzásban is szerepet játszanak. Ha a termelődő zöldhulladékot nem szállítatjuk el, hanem helyben komposztáljuk, azzal lehetővé tesszük a talaj termőképességének helyreállítását.

Az ökológiai átjárhatóság szempontjából fontos a kert egyes részeinek az alakja, elhelyezkedése is. A kertet körülvevő élősövény például lehetővé teszi, hogy a cserjeszinthez kötődő állatok átjárjanak a területen, amit az egymástól elszigetelt foltokban növekvő cserjék kevésbé segítenek. Ha a kert idősebb fái közel

vannak egymáshoz, azzal kiterjedtebb, gazdagabb élőhelyet hozunk létre, mint ha egymástól elszigetelve állnának. Az átjárhatóságot a legtöbb élőlénycsoport számára a burkolt felületek, falak, kerítések gátolják. Sokat segít, ha a kerítés lábazata néhány helyen meg van szakítva, és a rács vagy háló leér a földig. Meredek hegyoldalakban jó, ha a támfalak nem szelik át a teljes kertet, hanem növényzettel fedett lejtők kötik össze az egyes szinteket. Ha az autóbeálló közvetlenül a kerítés mellett van, és onnan csak egy keskenyebb gyalogjárda vezet a házhoz, kisebb a burkolt felület, mint ha az autónak megfelelő szélességű burkolt sáv az egész kertet átszeli.

Ezeket a szempontokat figyelembe véve olyan kertet tudunk kialakítani, amely egyenletes átmenetet biztosít a környék természetes élőhelyei felé, így segíti a Balaton élővilágának fennmaradását.

SEMMIKÉPPEN	INKÁBB NE	BIZONY TALAN	LEHETŐLEG IGEN	MINDENKÉPPEN
Vízgazdálkodás				
Esővíz szennyvíz-csatornába vezetése	Új felület leburkolása, állandó csupasz talajfelszínek	Rendszeres öntözés	Vízfelület, vízpart (kerti tó, madáritató)	Esővíz összegyűjtése locsolásra
Élőhelyek				
Invazív fajok, pl. bálványfa	Rövidre nyírt gyepek		Honos, virágot, gyümölcsöt hozó fák, cserjék	Cserjeszint
Műfű			Nagy, idős fák	
Vízparti növényzet károsítása			Fészekodú, rovarhotel	Komposztálás
Kémiai növényvédelem, műtrágyázás			Természetes helyi anyagok hasznosítása (kő, fa)	
Átjárhatóság				
			Kisemlősök, kételtűek számára átjárható kerítés	Összefüggő cserjeszint, ombkorona szint

BALATON- BARÁT ZÖLDSÉGES KONYHAKERT

A **Balaton-barát konyhakert** az összhangról szól, melyet az emberi igények és a természetes folyamatok között szükséges megtalálnunk. Szerencsénkre a természetben hosszú idő alatt kialakult, jól működő kapcsolatok, folyamatok nagy segítségünkre lehetnek ebben. Legfontosabb szabály tehát, hogy a lehető legkevesebbet dolgozzunk a természetes folyamatok ellenében. Ez természetesen vagy megfelelő szakértelmet kíván, vagy rövidebb-hosszabb tapasztalatgyűjtést igényel.

Az átgondoltan kialakított, ügyesen művelt veteményes, zöldségeskert heti néhány óra befektetett munkával egészséges, friss, szezonális zöldséggel látja el a családot úgy, hogy mindeközben gazdagítja a talajt, hasznos élő szervezeteknek szolgál élő-, szaporodó- és táplálkozóhelyül, és mindezek mellett díszítő, rekreációs funkciót is hordoz az azt művelő ember számára. Legfontosabb jellemzője a csupasz talajfelületek elkerülése, a talajélet támogatása, a keletkező szerves anyag hasznosítása mulcsként vagy komposztként, az indokolatlan talajbolygatás elkerülése, a műtrágyázás és a szintetikus anyagokra alapozott növényvédelem teljes kizárása.

Amennyiben elegendő tér áll rendelkezésre, élő és egynyári, fás- és lágyszárú növényeket vegyesen telepíthetünk, a gyümölcsfák, gyümölcsöt hozó cserjék közé beültetett zöldségek, vetemények

takarják a talajt, így kevesebb öntözésre, gyomlálásra van szükség. A talajt a zöldhulladékból nyert komposzttal javítjuk, nem használunk műtrágyát. A talaj számára a szerves anyag tápanyagforrás és tároló közeg, a talajban végbemenő rendkívül komplex biológiai folyamatok közegé és helyszíne, a talajaink hosszú távú termékenységének kulcsa. Éppen ezért óriási jelentősége van a kertünkben, a környéken, a településen keletkező szerves anyagok ok- és szakszerű hasznosításának. Elégetése a hatályos jogi szabályozás alapján tilos, elszállíttatása légszennyezéssel, környezeti terheléssel jár, tehát nem csak felesleges, hanem egyenesen káros. A különböző anyagösszetételű, méretű és állagú szerves anyagot érdemes megfelelő kezeléssel komposztálni vagy amennyiben arra alkalmas, akár közvetlenül mulcsolásra, talajtakarásra is használhatjuk. A helyben keletkező szerves anyag tudatos használatának köszönhetően a talajunk szerkezete, vízmegtartó képessége fokozatosan javul, kertünk kevesebb öntözést igényel, a kultúrnövények kondíciója jobb, fejlődésük erőteljesebb lesz.

A komposztálás nem ördögösség, azonban itt is a gyakorlat teszi a mestert, sok tényező együttes figyelembe vételével érhetünk el jó eredményt. A megfelelően kezelt komposzthalom nem bűdös, és számos hasznos élőlény (hasznos gombák, giliszták, rovarok, békák, siklók stb.) számára szolgálhat élő- és táplálkozóhelyül. A kész komposztot nem szükséges a talajba forgatni, elegendő a zöldségágyásainkon egyenletesen szétteríteni, a talajlakó szervezetek idővel gondoskodnak a bekeverésről.

A kertünket az átláthatóság, tervezhetőség érdekében érdemes részekre, parcellákra, ágyásokra osztani, és egységes méretű ketrészekként kezelni. A talajforgatás elhagyásával, és komposzt vagy egyéb alkalmas szerves mulcs használatával a parcellák, ágyások nem mozognak, évről évre állandó helyük van. A sarkokat érdemes karóval vagy más módon kijelölni.

Az egyes zöldségfajok tenyészterületét, azaz fő és sortávolságát érdemes szakszerűen megválasztani, az egyes fajok igényeinek megfelelően optimalizálni. A túl nagy távolságra ültetés helypazarló, és mivel nem árnyékolják a zöldségnövények a talajt, fokozott

gyomnyomásra lehet számítani. Túl sűrű vetésben, illetve ültetésben a növényeink nem tudnak kifejlődni, fény-, víz- és tápanyag-konkurenciát jelentve egymásnak. A magyar nyelven elérhető egyik legpragmatikusabb kiadvány A 3órás kert című könyv, amely gyakorlatias hangnemben, részletesen mutatja be a biointenzív zöldségeskert tervezésének és megvalósításának lépéseit.

A Balaton körül gyakorlatilag minden, Magyarországon termeszthető zöldséget elő tudunk állítani a saját kiskertünkben. Javasolt a vegyes termesztés, sokféle zöldség előállítása, hiszen a jól ismert és a házi zöldségeskertekben általában népszerű paprika, paradicsom, burgonya, hagyma csak négy zöldségfaj a sok tucatból, amelyet termesztani lehet és érdemes a rendelkezésünkre álló agroökológiai körülmények között. Az egyes zöldségfajok termesztésével kapcsolatos részletes információk meghaladják e kiadvány kereteit, ajánljuk a linkelt irodalmakat, amelyek átfogó ismeretekkel szolgálnak a témában.

A kártevők távoltartását a növénytársítások alkalmazása, tudatos ültetés, az őket fogyasztó madarak, kételtűek számára kedvező környezet kialakítása szolgálja. Egyes növények egymás közelébe ültetve segíthetik egymást, például taszítják egymás kártevőit, vagy eltérő fényigényük és növekedési erejük alapján jó társként szolgálnak, vagy aromaanyagaikkal erősítik egymás ízét. Az élővilágra és emberi egészségre is veszélyt jelentő mérgek helyett részesítsük előnyben a szelíd növényvédelem eszközeit. Változatos ökológiai élettér kialakításával számos hasznos szervezet települhet be kertünkbe, amelyek segítenek kordában tartani a különféle kórokozókat és kártevőket. Növényi levek használatával riasztani tudunk egyes kártevőket, tápanyagot pótlunk és a területünk hasznos mikrobiológiáját is erősítjük. Ezek közül legismertebb a csalánlé, elkészítése egyszerű, okszerűen alkalmazva hatása látványos. Amennyiben mégis szükség van vásárolt növényvédelmi készítményekre, úgy a NÉBIH oldalán letölthető listán szereplő, ökológiai gazdálkodásban engedélyezett készítmények közül válogassunk. Az Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet honlapján számos hasznos cikket és kiadványt olvashatunk a témában.

Kertünk fontos eleme, hogy a kialakított ágyásokon a lehető leghosszabb időszakon keresztül legyen növényborítás, akár egymást követő

elő-, fő- és utóvetemények beillesztésével, illetve takarónövények, zöldtrágyanövények alkalmazásával. A folyamatos élő növényborítás kedvezően hat a talajéletre, pillangós növények alkalmazásával műtrágyák nélkül is nitrogénben gazdagíthatjuk talajunkat.

A lejtés- és talajviszonyok tudatos kihasználásával tovább javítható a kert víz- és hőgazdálkodása. Az esetleges locsolás céljára jól használható a házak, melléképületek tetejéről összegyűjtött csapadékvíz, ahol lehet, előre kiépített csepegtető öntözés formájában. Amennyiben lehetőségünk van rá, érdemes esővízgyűjtő funkciót is betöltő kerti tavat kialakítanunk. Ebben számos hasznos kételtű- és róvarfaj találhat otthont, színesítve környezetünk ökológiai élőhelyeit, és hozzájárulva a Balaton körüli vizes élőhelyek közötti összeköttetéshez.

A zöldségkertészkedés számos pozitív környezeti, társadalmi hatással járó módja a szabadidő eltöltésének, tehát egy szép és hasznos hobbiként is értelmezhetjük, azonban a sikerélmény érdekében érdemes pragmatikusan hozzáállnunk. Ugyanazt az eredményt lényegesen kisebb időráfordítással tudjuk elérni, amennyiben koncepciózusan gondolkodunk és cselekszünk, tervet készítünk, és ennek megfelelően lépésről lépésre alakítjuk ki zöldségeskertünket.

Érdemes olyan méretet választani, ami összhangban van az ingatlan adottságaival, a kerttel kapcsolatos gyakorlati tapasztalatainkkal és elméleti ismereteinkkel, a kerti tevékenységre szánható idővel és a háztartás zöldségmennyiség-igényével. Alapszabály, hogy inkább kisebb, mintsem nagyobb zöldségeskertet alakítsunk ki az első évben. Jobb ezt a tapasztalataink tükrében később bővíteni, fejleszteni, mintsem erőn felül álló célt kitűzni magunknak.

Számos jobbnál-jobb könyv, kiadvány, személyes és online tanfolyam, ingyenes videóanyag érhető el a fenntartható, ökológiai zöldségeskert témájával kapcsolatban. Érdemes a mások által korábban összegyűjtött információkat, tapasztalatot felhasználnunk, tanulunk, ismereteinket folyamatosan bővítenünk annak érdekében, hogy egy élő, termékeny, tájbaillő kis „Paradicsomot” tudhassunk magunkénak a Balaton nagy élő rendszerének részeként és annak szomszédságában.

BALATON- BARÁT SZŐLŐ ÉS GYÜMÖLCSÖS

A Balaton-barát szőlő és gyümölcsös a táj karakteres eleme, ritka és védett élőlények számára menedéket nyújt, de legalábbis átjárható, a talaj szennyezésével, víz pazarlásával nem jár, nem igényel intenzív gondozást, de mégis termést hoz. Legfőbb ismérve az állandó talajtakarás zöld sorközökkel, a kémiai növényvédelem és műtrágyázás kerülése.

A szőlő mint a balatoni táj kultúrnövénye nem csupán a bortermelést szolgálhatja hanem a tő körüli dombok, szőlőskertek részeként csemegeszőlőt, árnyékot és a sok munka mellett egy emberöltőnyi időszakra társaságot is nyújthat a terület gazdájának. A napjainkra általánosan elterjedt, huzalok segítségével sorokba rendezett művelésforma elsősorban a gépi művelést hivatott elősegíteni.

Azonban abban az esetben, ahol ez nem feltétlenül szempont, ott a jóval kisebb párolgató felülettel járó, ám időben elvégzendő kézi munkával fenntartható bakművelés, vagy a lugasos-, úgynevezett pergolaművelés is alternatívát jelenthet. Ez utóbbi azt is lehetővé teszi, hogy az adott területen többféle növényt párhuzamosan, polikultúrában termesszünk, így jobban kihasználva a rendelkezésre álló területet, akár konyhakerti zöldség- és fűszernövényeket is neveljünk a gyümölcsstermők mellett, alatt.

Ugyancsak léteznek gazdasági és környezeti szempontból is előnyös alternatívák a jelenleg telepített fajtákra, ilyen számos,

a legjelentősebb szőlőbetegségekre toleráns fajta telepítése. Hazánkban számos, sikeres nemesítői munkával előállított rezisztens, pontosabban többnyire kisebb-nagyobb mértékben betegségekre toleráns fajta ismert. Ezek közül több is alkalmazható kettős hasznosításuként, azaz amellet, hogy képes alapanyagot adni a jó minőségű borhoz, kiváló csemegeszőlőnek is számít. Ezeket még az ökológiai termesztésben engedélyezett, a felszint kezelő (nem felszívódó) növényvédő szerekkel sem kell, vagy csak kis mértékben szükséges permetezni, így energia és anyagi források spórolhatók meg, amellet hogy mindez környezeti szempontból is előnyös.

Annak érdekében, hogy a termesztésünk - amennyiben nem mennyiségi, hanem minőségi szempontokat vesz elsősorban figyelembe - a lehető legkevesebb külső energiabefektetést (és anyagi ráfordítást) igényeljen, úgy érdemes gondoznunk területünk talaját, hogy az hosszútávon és hatékonyan képes legyen biztosítani az ott található, vagy oda általunk bejuttatott tápanyagforrásokat a növényeknek. Ehhez el kell kerülni a talaj forgatását (különösen a meredekebb lejtésű területeken), a fajgazdag sorköztakaró növényzet kialakításával a talaj szerkezetét is javíthatjuk a humusz-anyagok képződésének elősegítésével. Ezek ugyanis a talaj élőlényeinek környezeti feltételeit javítják, a talajt szerkezetessé, jobb vízmegtartó képességűvé teszik, ez pedig tovább javul az ott magas diverzitást elérő élőlényközösség tevékenységével.

A fenti szempontok alkalmazása mellett végeredményben a talaj egészségesebb lesz, hiszen amennyiben semennyi, vagy kevesebb növényvédő- és gyomirtószer kerül a talajba, úgy a biológiai élet a gazda szövetségeseiként egy olyan kis intenzitású (extenzív), stabil gazdálkodást tesz lehetővé, mely nagy mértékben a külső erőforrásoktól független módon képes működni.

Az így művelt szőlő nemcsak látványra őrzi a táj karakterét, de hozzájárul a tő vízminőségének védelméhez a talajerózió visszafogásával, a műtrágyák és növényvédőszer elkerülésével. Egy-egy ilyen ültetvény kiváló élőhely számos rovar, kételtű, madár, kisemlős számára a gazdag gye- és cserjeszint miatt. A Balaton-barát szőlő az állatok, de a növények számára is átjárható terület, össze tudja kötni a környezetének természetesebb élőhelyeit.

SEMMIKÉPPEN	INKÁBB NE	BIZONYTALAN	LEHETŐLEG IGEN	MINDENKÉPPEN
Új, nagy alapterületű épület vagy burkolt felület	Vegyszeres gyomirtás	Szerves trágyázás	Élőnövényes-piliangós sorközművelés	Akadályozzuk meg az invazív növények terjedését (pl. bálványfa)
Talaj-fertőtlenítés	Műtrágyázás	Réztartalmú szerek növényvédelmi alkalmazása (a nehézfém a talajban felhalmozódva toxikus)	A lejtőre merőleges sorok	
	Csupasz talajfelületek		Komposztálás	
	Talajforgatással járó műveletek (szántás, tárcsázás, talajmaró használata)		Tartsuk meg az idősebb fákat, ha vannak	Selyemkóró, bambuszok, kaktuszok, dísznádak stb.
			Rovarhotel, fészekodú	
			Talajtakarás elhalt növényi szervesanyaggal a gyomszabályozás és a nedvességmegtartás céljából (mulcsozás, terítés)	
			Talajfelszín árnyékolása	
			Esővízgyűjtés	
			Betegségeknek ellenálló (toleráns, rezisztens) fajták alkalmazása	

A Balaton egy élő rendszer, amelynek megóvása szemléletváltást kíván tőlünk. Arra van szükség, hogy ne csak a kerítésen belüli területet tekintsük az otthonunknak, hanem az egész tájat. A kertünkkel kapcsolatban hozott döntéseink az egész tájra, és azon belül a tóra is hatással vannak - ha akarjuk, ha nem. A tó és a táj közös természeti kincsünk, amelyet együtt kell megóvnunk, gazdagítanunk. Ha a kertet Balaton-barát módon műveled, azzal hozzájárulsz a Balaton természeti értékének hosszú távú megőrzéséhez.

A Balaton-barát kert projekt a szabadonbalaton ötlete alapján, a PAD Alapítvány szervezésében, a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa támogatásával valósul meg. A Balatorium ökológiai kulturális programsorozat a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa és PAD Alapítvány közös kezdeményezésére jött létre.

A kiadvány az Ökológiai Kutatóközpont és a Balaton-Felvidék Nemzeti Park Igazgatósága szakmai jóváhagyásával készült.

A Balatonbarát-kert kiadvány szöveg írásában közreműködtek:
dr. Zlinszky András, Dezsény Zoltán, Pacsai Bálint, dr. Kovács Barnabás

